

oskrbnikom tega grada, dr. Gottweißom. V Ljutomeru se posvetuje z duhovščino, zlasti z dekanom M. Jaklinom, ki ga prijazno sprejme in ga izkuša pridobiti na vse kriplje, da se odloči za Ljutomer, češ, da je „pader“ ali kirurg „aroganten ignorant“. Zares je prikupljiva oseba dekanova utrdila Prelogu načrte, da se nastani v Ljutomeru. Dekana je spoštoval Prelog nadvse; imenuje ga previdnega in delavnega moža; že l. 1842. je neki deloval z vso silo in svojo oblastjo na to, da bi dosegel zemljiščno razbremenitev; pogajal se je že dalj časa z dohodarjem sekovske škofije Dominkušem, ki je bil izvoljen l. 1848. za poslanca v državni zbor; toda ni mogel doseči svojih namenov; prevrat, ki se je vršil v tej zadevi l. 1848., je večkrat prerokoval in trdil, da so razmere že take, da mora priti do izvršitve teh njegovih načrtov. Zraven tega je bil izredno dobrega srca, izvrsten gospodar in lovec. Prelog bi bil moral obupati v začetku svojega bivanja v Ljutomeru, da bi ne bil imel tako dobrega, blagega in vzornega zaščitnika, ki mu je celo obljubil takoj prvi dan, da je vedno njegov gost, samo da se naseli v trgu.

Vsi so bili veseli Prelogovega prihoda, le njegova mati ga je svarila, da bi ne šel v Ljutomer, dasi je rada videla, da bode sin izvrševal tako blizu svoje delovanje. Prigovarjala mu je, naj si rajši poišče kje drugod kako mesto, kajti Ljutomerčani so nadvse hudobni ljudje; kmečka stara ženica je bila v največjih skrbeh za svojega sina. Na tako slabem glasu so bili tedaj Ljutomerčani pri kmečkih ljudeh! Prelog kaj takega ni verjel materi, a sam trdi pozneje, da se je dovolj prepričal, kako je govorila resnično.

Dr. Prelog se poda na Dunaj, da si spravi svoje imetje v Ljutomer in poplača svoje dolgove. Dr. Gottweiß mu posodi 50 goldinarjev in mu jih pošlje na Dunaj še 150. Brez vsega hrupa se poslovi pri znanih Dunajčanih in Dunajčankah, ki so ga mnogo pod-

pirale; vse dostojno zahvali in jim povrne, kar jim je bil dolžan, ter zapusti glavno mesto brez ran in bolečin.

Znamenito za to dobo je zlasti, da ne izvemo ničesar o občevanju z drugimi slovanskimi dijaki, posebnost pa slovenskimi. Trdimo smelo, da medsebojnega druženja pred l. 1840. še niso poznali slovenski dijaki na Dunaju; nemogoče se nam zdi, da bi dr. Prelog ne bil pisal obširno o svojih slovenskih krogih, ki bi ga bili gotovo vzgojevali za javni poklic, če bi se bili res družili. Niti besedice ne izvemo o čem sličnem, pač pa večkrat opisuje krokarske večere med svojimi tovariši medicinci, s katerimi nas seznanja po imenih. Podaje nam celo listino vseh tovarišev; med temi nismo našli ne enega Slovenca. Še bolj čudno je, da ne pozna iz dijaške dobe niti Kopitarja, niti Miklošiča, o katerem pač pravi v poznejši dobi, ko je zdravil v Ljutomeru njegovo sestro, da je največji slavist. Dr. Prelog živi torej kot visokošolec v nemškem mestu, se izgubi med brezkončnim zidovjem in mednarodnimi ljudmi, ki so še tedaj ravnotako malo čutili v sebi domovinskega glasu kakor Prelog sam. In tak značaj ima v resnici tudi ta doba do l. 1840.

O svoji splošni samoizobrazbi nam ne pove dr. Prelog ničesar; navede le, da je obiskoval nekaj časa pridno gledišče, ker se mu je ponudila loža grofa Donella. To dejstvo pa navaja bolj kakor zabavno nego poučevalno sredstvo. Niti pičice ne izvemo, da bi se bil navduševal medicinec še za kako drugo stran javnega življenja; vendar pa vedno govori obširno o svojih medicinskih naukih, katerih se je poprijel z vso vnemo. To nam priča, da se je Prelog na Dunaju izobrazil za svojo stroko, postal je dober zdravnik, pač pa je bil v marsičem neuk; videli bodemo, da se je zanimal šele v domovini za javnost in začel vsestransko opazovati življenje Slovencev. (Dalje.)

Književnost.

Adria-Klänge. Auswahl aus den Gedichten des Simon Gregorčič. Übersetzt von J. Pregelj. Druck der „Narodna Tiskarna“, Görz. 1907. — Razveselili smo se te knjige, ki bo nesla ime „goriškega slavčka“ po njegovi smrti čez meje naše ožje domovine. Dva rojaka Gregorčičeva imata zaslugo za to knjigo: Dr. Anton Mahnič, ki je bil Gregorčiču strog in objektivni kritik, a v srcu ljubeč prijatelj, in mladi akademik J. Pregelj, ki je, kakor sam izjavlja, pod vodstvom krškega škofa odbral in preložil najznačilnejše in najlepše Gregorčičeve poezije, da jih poda v nemškem jeziku ter

tako naredi pristopnejše velikemu mednarodnemu literarnemu svetu, kakor pravi prevajavec v „Posvečenju“:

Wo schöne Weisen noch erschallen,
wo Sinn für Sang und Poesie,
auch dir soll man Tribut bezahlen
im Land der Kunst und Poesie.

Petnajst pesem čitamo v tej zbirki. Prevajavec se je držal natančno besedila, tako da nam takoj, ko čitamo prevod, zazveni v spominu tudi original. Če čitamo:

O teure Witwe, so verlassen . . .

ali:
Dort oben hinter der dritten Höh'
sich stolz meine Alpe erhebet ...

ali:
Die Fahne fiel, das Schwert entzwei ...

ali:
Ein Baum, im Weinberg aufgegangen,
im Weiß des Schnees, im grünen Prangen,
sei mir gegrüßt, du Ölbaum traust! ...

ali:
Weh ihm, der in der Not allein ...

ali:
Ein Heiligtum, das Menschenherz ...

ali pa krasno:

Wie bist du schön, du Alpenkind,
in deiner Art, der kecken, frischen ...

... če čitamo le te prve verze, ali se nam ne oglasi
takoј ves izvornik v svoji divni harmoniji?

S tem smo pa hkrati izrekli tudi že kritiko o prevodu. Mladi, nadarjeni častivec Gregorčičev je sprejel v svojo dušo, kar je pesnik peval v svoji materinščini, in je to podal v tujih zvokih tako, da je ohranil misel, kolorit in skoro doslovno zvestobo, in če peva Gregorčiču:

Was ich in jenen jungen Tagen,
beglückt aus deinem Lied erlauscht,
im Herzen habe ich's getragen
und mich an diesem Klang berauscht —

mu mi dajemo izpričevalo, da je znal to tudi izraziti v prevodu vredno lepega originala. *Dr. E. L.*

Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku. Zbral dr. Fr. Kos, c. kr. profesor. Druga knjiga (l. 801—1102). V Ljubljani, 1906. Založila in izdala „Leonova družba“ v Ljubljani. Tiskala „Katoliška tiskarna“. — Velepomembno delo g. dr. Fr. Kosa je stopilo zopet korak naprej. „Leonova družba“ nam je podala drugo knjigo (str. LXXXIV + 514), ki je napredovala do konca prvega tisočletja po Kristusu in podaja zgodovinske vire iz velevažne dobe, ko se je krščanstvo trajno razširilo in utrdilo med Slovenci. Podajmo kratek pregled dr. Kosove knjige:

Najprej imamo „Zgodovinski pregled“ z dotično literaturo. „Zemljepisne črtice“ popisujejo slovenske pokrajine, slovensko prebivalstvo, germanizacijo, topografijo Koroške, Štajerske, zemlje ogrskih Slovencev, Kranjske, Primorske in Beneške Slovenije. Drugo poglavje „Politična zgodovina“ popisuje razmere v začetku devetega stoletja, panonskega vojvodo Ljudevita, bolgarske napade, slovensko zemljo po verdunski pogodbi, Pribina in Kocela v Panoniji, grofa Eberharda v Furlaniji, Karlmana in Arnulfa v Karantaniji, dobo madjarskih navalov in povečano Karantanijo. Posebno poglavje razpravlja o „Cerkveni zgodovini“, ki se bavi seveda najbolj z oglejskimi patriarhi, dalje z gradeškimi patriarhi, nato pridejo solnograški nadškofje in panonsko-moravski nadškofje. Ta splošni uvod se konča s popisom posameznih zgodovinskih virov, ki jih našteva imenoma 859 z njihovimi izdajami. Odtod jemlje dr. Kos svoje gradivo, ki ga podaje v 537 natančnih izpiskih. Minuciozno natančen imenik krajev in oseb dopolnjuje to znamenito knjigo.

Dr. Kos podaja najprej splošen pregled, sestavljen po zgodovinskih virih. Pa tudi gradivo, ki ga

nabira, je pojasnjeno z mnogimi opazkami, tako da ima zgodovinar v tej knjigi cel arzenal, iz katerega lahko zajema. Nепrecenljive vrednosti je za nas ta knjiga, gotovo najvažnejše zgodovinsko delo, ki bo za vse čase služilo kot trden temelj vsem nadaljnjim preiskovavcem slovenske zgodovine. Občudovati moramo marljivost gospoda pisatelja, ki se je lotil tako velikankega dela brez vsake podpore in ga dovršuje s požrtvovalnim trudom tako, da bomo imeli tudi Slovenci svoja „Monumenta“, kakor jih izdajajo drugod imovita učena društva z bogatimi državnimi podporami. „Leonova družba“ si je pridobila neizbrisne zaslugе z izdajo tega dela.

Želeti moramo le, da bi slovensko občinstvo podpiralo to podjetje in omogočilo, da se veliko delo čimpreje dovrši. To mora biti naša častna naloga. Poklicane faktorje prosimo, da pridobe temu podjetju tudi prispevkov iz javnih sredstev. *Dr. E. L.*

Ljudska knjižnica, ki jo izdaja „Katoliška Tiskarna“ v Ljubljani, je podala slovenskemu ljudstvu že več lepih povesti, ki zaslužijo, da se kar najbolj razširijo. Potreba dobrega ljudskega slovstva se čuti vedno bolj pereče, čimbolj se širi med ljudstvom izobrazba in zanimanje za književnost. Društvene in župnijske knjižnice se ustanavljajo, mladina prihaja trumoma po berilo, innaši ljudski knjižničarji so že v veliki zadregi za dobre knjige. Zato pa „Ljudsko knjižnico“ povsod veselo pozdravljajo, in le želeli je, da bi to podjetje tako prospevalo, da bi nam moglo v kratkem podati kar največ dobrih povesti. V izbiri prvih zvezkov se vidi velika raznovrstnost: Prevodi iz angleščine, češčine, poljščine, nemščine nam nudijo že itak razliko po izviri, pa tudi vsebina od zgodovinske povesti iz stare slovenske dobe do domače narodne slike iz vaškega življenja in do najmodernejšega velikomestnega romana je dovolj pisana. Seveda so izbrane samo take povesti, ki zaslužijo, da se razširijo kot ljudsko slovstvo. Prvo povest „Znamenje štirih“ smo ocenili že v zadnji številki. Oglejmo si še nadaljnje!

Darovana. Zgodovinska povest iz dobe slovanskih apostolov. Češki spisal Alojzij Dostál. Poslovenil —ok—. („Ljudska knjižnica“ II. zvezek.) Založila „Katoliška Bukvarna v Ljubljani. Str. 149. — Darovana — je Cvetana, hči poganskega duhovnika Duba, ki jo starec daruje bogovom kot spravo za odpad Moravanov od stare vere, a ona postane kristjana in se daruje pravemu Bogu kot deviška služabnica. Pisatelj je v povesti obdelal zgodovinsko snov: Zgodbo sv. Metoda, Rastislava in Svatopluka. Svatopluk pahne s prestola svojega strica Rastislava, ki ga Nemci oslepé. Pa tudi nad Svatoplukom se maščuje, da je verjel Nemcem in z njihovo pomočjo prišel do vlade. Karlman ga vrže v ječo, v kateri premišljuje svojo veliko napako. Tudi sv. Metod je v nemških vezeh. Svatopluk oproščen zapelje nemško vojsko pred Velehrad, kjer jo Moravani pobijejo, in Svatopluka po izkušnji izmodrovanega proglasé za slovanskega kneza. Tudi sv. Metod se osvobojen vrne slavnostno sprejet na Velehrad. V ta zgodovinski okvir je vpletel pisatelj zgodbo poganskega svečenika Duba in njegove hčere Cvetane. — Povest je pisana zgodovinsko in čitatelju predstavlja dobo sv. Metoda v glavnih značajnih tipih. Zato jo zelo priporočamo.